

ABDÜRRAÛF es-SİNKİLÎ

(عبدالرؤف السنكلى)

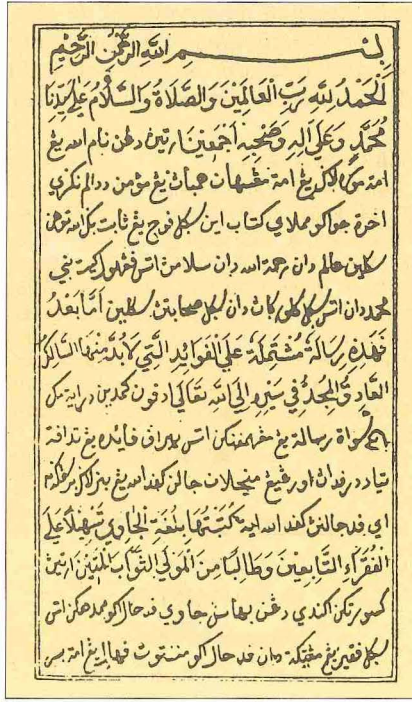
(ö. 1105/1693 [?])

Şüttâriyye tarikatına mensup
Açeli mutasavvıf
ve fıkıh âlimi.

1025'te (1616) Açe Sultanlığı'na bağlı Sumatra'nın batı sahilindeki Fansür'un kuzeyinde yer alan Sinkil'de doğdu. Resmî görevle Açe'ye gönderilen Ali adlı bir Osmanlı âliminin oğludur. Gençliğinde din eğitimi görmek için Arabistan'a giderek on dokuz yıl orada kaldı. Medine'de Şeyh Ahmed el-Kuşâşî ve halifesi İbrâhim el-Kürânî vasıtasıyla Şüttâriyye tarikatına intisap etti. 1661'de Açe'ye dönerek Şüttâriyye'yi yaymaya çalıştı. Kesin olmamakla birlikte 1693'te Açe'de vefat etti. Şüttâriyye tarikatı, Cava ve Endonezya'ya müridleri tarafından götürüldü.

Abdürraûf es-Sinkilî'nin tasavvuf anlayışının nazarî esası, nefsin yedi mertebesi bulunduğu ve insanın Allah'ın sûreti olduğu fikridir. *Umdetü'l-muhtâcîn* adlı eserinde bu konu ile ilgili geniş bilgi vermiş, ayrıca *Kifâyetü'l-muhtâcîn*, *Beyânü't-tecellî* gibi bazı eserlerinde bu görüşlerini tekrar ele alarak açıklamıştır. Sünnî çerçeve içinde kalarak, XVII. yüzyılın başlarında Açe'de gelişen şeriat dışı tasavvufî anlayışı reddeden Abdürraûf'un eserlerinin çoğu Malayca, bir kısmı ise Arapça'dır. Geniş ölçüde Beyzâvî'nin tefsirinden faydalanarak hazırladığı Malayca Kur'an meâlî (*Tercümanü'l-müsteftî*, II-1, İstanbul 1302) ile Rânîrî'nin *Şirâtü'l-müstakîm*'ine zeyl olarak yazıp Açe Prensesi Safiyetüddîn'e takdim ettiği *Mir'âtü't-tullâb* adlı Şâfiî fıkıh kitabı önemli eserleridir. *el-Mevâ'izü'l-bedî'a* adlı kırk hadis tercümesinin Abdürraûf'a ait olup olmadığı kesin olarak belli değildir. *Şâ'ir Ma'rifet* adlı âhiretle ilgili Malayca tasavvufî manzume ve diğer bazı eserler de kendisine atfedilmektedir. İbnü'l-Arabî'den seçtiği vahdet-i vücûdla ilgili iki metnin şerhi olan *Değâyku'l-hurûf* adlı Malayca eseri, A. Johns tarafından İngilizce tercümesiyle birlikte neşredilmiştir (bk. *JRAS*, s. 55-73, 139-158).

Açe'de gelişen Râfizî harekete şiddetle karşı koyup Sünniliği savunduğu için sonraki nesiller Açe'ye İslâmiyet'i onun getirip yaydığını sanmışlardır. Mezarı

Abdürraûf es-Sinkilî'nin

Umdetü'l-muhtâcîn adlı eserinden bir sayfa(Paris Bibliothèque Nationale, Malais-Javanais, nr. 66, v. 1^a)

Açe ırmağının ağzında bulunduğundan "Töngku di-Kuala" lakabıyla anılan Abdürraûf es-Sinkilî, Açe'nin en büyük velîsi olarak kabul edilmektedir. Hakkında Adolf Rinkes tarafından bir doktora çalışması yapılmıştır (*Abdoerraoef van Singkel, Bijdrage tot kennis van mystiek op Sumatra en Java*, Heerenveen 1909).

BİBLİYOGRAFYA :

Adolf Rinkes, *Abdoerraoef van Singkel, Bijdrage tot de kennis van de mystiek op Sumatra en Java* (Rijks-Universiteit te Leiden), Heerenveen 1909; Karatay, *İç-Arapça Basmalar*, s. 16; Antoine Cabaton, "Abdurrauf, de Singkel", *RMM*, XIV (1911), s. 82-99 (A. Rinkes'in eserinin tanıtma yazısı); A. Johns, "Dağâ'ik al-Hurûf by 'Abd al-Ra'ûf of Singkel", *JRAS* (1955), s. 55-73, 139-158; a.m.f., "The Role of Sufism in the spread of Islam to Malaya and Indonesia", *JPHS*, IX/3 (1961), s. 153, 156 M. B. Hooker, "The translation of Islam into South-East Asia", *Islam in South-East Asia*, Leiden 1983, s. 11; John Bousfield, "Islamic Philosophy in South-East Asia", *Islam in South-East Asia* (nşr. M. B. Hooker), Leiden 1983, s. 95, 117, 118; W. Juynboll, "Açe", *IA*, I, 121; P. Voorhoeve "Abd al-Ra'ûf al-Sinkilî, *EI*² (Fr.), I, 90; "Abdul Rauf Singkel", *Ensiklopedi Indonesia*, Jakarta 1980, I, 55-56.

NİHAT AZAMAT

ABDÜRREŞİD-i DEYLEMÎ

(عبدالرشيد ديلمى)

(ö. 1081/1670)

Hint-Türk imparatorları Şah Cihan
ve Evrengzib'in himayelerinde
Hindistan'da yaşayan
İrânî hattat ve şair.

Kazvin'de doğdu. Hasenî seyyidlerden bir aileye mensuptur. Yazıyı, dayısı meşhur nesta'lik hattatı İmâd'dan öğrendi. Bundan dolayı gençliği İsfahan'da geçti. Dayısının öldürülmesi üzerine ailesinin bir kısmı Anadolu'ya, bir kısmı Hindistan'a göç etti. Abdürreşid-i Deylemî de Hindistan'a kaçarak Şah Cihan'a sığındı. Önce sarayda hususi kâtipliğe getirildi. Daha sonra saray kütüphanesinde *hâfız-ı kütüb* olarak çalıştı ve hükümdarın özel hattatlığını yaptı. Şah Cihan'ın oğlu Dârâ Şükûh'a ve Evrengzib'in kızı Zibünnisâ'ya hat dersleri verdi. Şah Cihan'ın sarayında yirmi üç yıl hizmet etti (1623-1646). Abdürreşid Agra'da öldü. Talebesi Zibünnisâ onun için bir mersiye yazarak ölümüne tarih düşürmüştür.

İrân'da Abdürreşid ve Reşidâ, Hindistan'da ise Âgâ Reşid ve Âgâ unvanlarıyla tanınmış, şöhreti İrân'dan çok Hindistan'da yayılmıştır. Dayısı İmâd'ın üslubunu benimsemiştir. Gulâm Muhammed, tezkiresinde Hindistan'da onun tavrının benimsendiğini ve on beş talebesi olduğunu yazmaktadır. Bunlar arasında, Şah Cihan'ın oğlu ve Evrengzib'in kızı dışında Hindistan'da tanınmış olanları Muhammed Eşref Hâce-serâ, Saîdâ-yı Eşref, Abdurrahmân-ı Fermannûvis ve Mîr Hâce'dir.

Sipihr, tezkiresinde diğer yazı çeşitlerini de yazdığını söyler; ancak bu hususta geniş bir araştırma yapan Mehdî Beyânî, onun nesta'likten başka yazısına rastlanmadığını bildirir. İmzalarını Abdürreşid, Abdürreşid-i Deylemî, Reşidâ, Abdürreşid eş-Şerîf el-Hasenî şeklinde atmıştır. İstinsah ettiği kitapların en güzelleri, Hâce Abdullah-ı Ensârî'nin *Mağâlât*'i (Tahrân, Kitaphâne-i Saltanatî) ile Mevlânâ'nın *Meşnevî*'sidir (Tahrân, Âgâ-yı Doktor Mehdevî Kütüphanesi). Tahrân, Delhi, Leningrad, Kâbil ve Oxford kütüphanelerinden başka İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ile Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde de yazıları vardır.